

Helligtrekonger

Introduktion – baggrund og tradition

Epifanitiden, som helligtrekongerstiden også kaldes, er naturligvis lang og indeholder derfor en række bibelsk-evangeliske temaer. Ikke desto mindre giver det mening at lave en gudstjeneste med særlig vægt på musikken i begyndelsen af januar, hvor ikke bare kalenderen, men også kirkeårstiden er som et janushoved, der kigger både bagud og fremad – tilbage på julen og fremad på Jesu liv og betydning.

Som det er sædvane ved de fleste af årets tidligere og nuværende helligdage, så er det aftenen før selve dagen, at fejringen sker. Således også på helligtrekongers aften – den 5. januar – hvor julen slutter. Det er denne aften, der er lejlighed til den sidste dans om juletræet, inden det bæres ud i vinterkulden, og det er denne aften, de tre-armede helligtrekongerslys brændes ned og markerer, at julen nu klinger ud. Og det er værd at fejre denne aften, ikke mindst for at markere, at julen forløber fra juleaften til helligtrekonger. Derfor kunne man tematisere overgangen mellem fest og hverdag, mellem det hellige og det profane. Hvad bærer man med ud fra festen? Hvad betyder hverdagen for festens karakter? Hvad betyder det, at noget er helligt? Er det profane kvalitativt ringere end det hellige?

Ikke alle steder slutter julen til helligtrekonger – i den ortodokse, kristne kirke begynder den først denne dag. I denne tradition er Jesu tilsynekomst – den danske oversættelse af det latinske *epifani* – naturligt nok knyttet til den dag, hvor de tre vise mænd fandt det

lille Jesusbarn i krybben i overbevisningen om, at han var jødernes nyfødte konge (Matt 2,1-12). At noget kommer til syne i vores egne liv er med til at forme det eller give det ny retning – det kunne være et motiv ved denne gudstjeneste.

Legenden om de tre vise mænd – Caspar, Melchior og Balthasar – fortæller på forskellige måder, at de i sig selv angiver forskellige spredninger. For det første kom de fra tre kontinenter (Europa, Asien og Afrika) og for det andet havde de tre forskellige aldre (ung, voksen og gammel). Sammenholdt med fortællingen om Noas tre sønner Sem, Kam og Jafet, der blev stamfædre til hele verdens befolkning, peger det på, at denne dag kunne være en fejring af kristenhedens universelle udbredelse – og en overvejelse af begrebet mission. Rent praktisk kunne det give anledning til om muligt at samarbejde med kristne af anden etnisk herkomst om denne gudstjeneste.

De tre vise mænds navne betyder henholdsvis 'skatmester', 'Gud er mit lys' og 'Gud beskytter kongen'. Især de to sidste betydninger lægger sig tydeligt op ad denne dags tematik omkring lyset og omkring det, der opfattedes som en kongefødsel (Es 60,1-6). Gaverne betydning forøges af, at de er kostbare; derfor kunne selve det at give gaver tematiseres. At de tre har gaver med til Jesusbarnet lægger op til at tematisere det, at man denne dag ofte samler ind til netop missionselskaberne (Matt 28,16-20).

Helligtrekongers nok tydeligste symbol er ledestjernen, som vi synger om i *Dejlig er den himmel blå*. Derfor kunne temaet være det, som er en ledestjerne i vores eget liv, og nok så meget, at en sådan ikke bare kaster lys

fremad, men også belyser vores eget liv og lader os se verden i et andet lys, så der kommer noget til syne, som før var skjult.

Endelig kunne det, at de tre vise mænd er på rejse, inspirere til at lade gudstjenesten forlænges ud i et optog med fakler – der igen kunne associere til både ledestjernerens betydning og den kristne mission. Hvis man lagde optoget forbi en række hjem, kunne man i forvejen fortælle om den katolske tradition, der knytter sig til de tre vise mænds forbogstaver CMB. Flere vil sikkert have set indgangsdøre til huse sydpå, hvor der står CMB efterfulgt af et årstal. Forbogstaverne kan nemlig også stå for de tre ord *Christus Mansionem Benedicat*, som betyder 'Kristus velsigner huset'. Således fornyes disse indskrifter hvert år, når de såkaldte 'stjernesangere' kommer forbi husene i optog og bringer det nye års velsignelse til hvert hjem.

Endelig kunne fortællingen om den fjerde vismand finde plads. Han hed Artaban, farede vild og anvendte hele sin dyrebare gave på at nå frem til Jesusbarnet uden at det lykkedes. Først kort før sin død bliver klar over, at han i virkeligheden hele tiden har tjent den Jesus, som han stræbte efter at finde, med ordene fra verdensdommen (Matt 25,34-36). Alternativt kan den fjerde vismand få skikkelse af den fortabte søn fra evangeliefortællingen (Luk 15,11-32).

Bibeltekster

Følgende bibeltekster kan være med til at kaste lys over de forskellige tematikker

- 1 Mos 1,3-4 (lysets skabelse)
- 1 Mos 9,1.18-19 (Noas tre sønner)
- Es 60,1-6 (kongefødslen)
- Dan 3,8-28 (guld)
- Matt 2,1-12 (de vise mænd)
- Matt 25,34-36 (mission)
- Matt 28,16-20 (mission)
- Luk 15,11-32 (den fjerde vismand)
- Joh 8,12-20 (verdens lys)

- 2 Kor 4,3-6 (evangeliets lys)
- Kol 1,25-27 (åbenbaring)

Traditionsstof

Juletræet plyndres og bæres ud
Juletræsfesten og julelegene
Julen fejres på dette tidspunkt i den ortodokse kirke (julens sløjfe)
Helligtrekongerslys
Kongekagen
Helligtrekongers-optog: fakkeltog med stjerne forrest (fra middelalderen: præster præsenterede de tre vise mænd)
CMB [årstal]: Kristus velsigner huset
Fortællingen om den fjerde vismand
At lade lyset vandre (mission)

Salmer og sange

Fra *Den Danske Salmebog*

- 69: Du fødtes på jord
- 131: Blåt vælded lys frem
- 136: Dejlig er den himmel blå (evt. alle originale vers)
- 138: De hellig tre konger så hjertens glad
- 362: Gør dig nu rede, kristenhed
- 749: I østen stiger solen op
- 787: Du, som har tændt

Fra *100 salmer*

- 800: Det var så forunderligt klart i nat
- 801: En morgenstund med sne i byens gader
- 862: Gå i mørket med lyset
- 849: Igen berørt

Fra *Kirkesangbogen*

- 899: Vise mænd kom den lange vej
- 900: De lange nætters mørke
- 974: Den gemte alle ordene i hjertet
- 1004: Igen berørt

Fra '94-tillægget

- 797: I dag er det hellig tre kongers dag

Fra *Lysets utålmodighed*

- 823: Løft, løft nu blikket
- 824: Det regner tit

Fra *Helt enkelt*

- Rejs dig, bliv lys

Fra *Salmedatabasen*

- Den nat du blev født
- Tre vismænd fra Irak
- Ingen skal sidde alene i mørket

Korsatser

Ligestemmit kør

- Dejlig er den himmelblå (Weyse) - SSAA
- Der tændes en stjerne (Vi synger i kor 3) - SS+klaver
- En stjernetyder sad / Helligtrekonger (Salmer omkring nytår) - SSA
- Kasper og Melchior og Balthasar (Englefjer i hatten) - SS+klaver
- Lille stjerne stærk og blid (Show me the way) - SSA+bec.
- Send Dit lys (Send Dit lys) - SSAA+klaver
- Stjernesang (Gaveregn og engle) - unis. (3-st.)+bec.
- Tre herremænd (Vi synger i kor 2) - SS+klaver

Blandet kør

- De hellig tre konger (Magaard, Danmus) - SAT+org.
- De vise mænd i hytte lav (Korsange til kirkeåret) - SATB
- De vises stjerne (17 Luther-motetter) - SATB
- Halleluja! Lover Gud, alle lysets stjerner! (11 motetter, Langgaard) - SATB

- Helligtrekongercalypso (Öhrwall) - SATB
- Over vor forventningstid (Du bor i vor dag) - SATB

Fysiske rammer

Optog mellem kirker
Vandring

Samarbejdspartnere

Kristne af anden etnisk herkomst
Spejdere (nytårsparade)
Instrumentalister, der kan gå i optog

Andre kunstneriske udtryk

Litteratur

- Selma Lagerlöf: De vise mænds brønd

Billedkunst

- www.religion.dk/viden/billedserie-sadan-skildres-de-hellige-tre-konger-i-kunsten